

Sibelius és a magyar hegedűsök

Vecsey Ferenc volt az egyik híres magyar hegedűs, aki fontos szerepet játszott Sibelius életében. 1905–1909 között ugyanis többen próbálkoztak a finn zeneszerző d-moll (Op. 47) hegedűversenyének előadásával, de csak Vecseynek sikerült meggyőznie a közönséget a mű értékeiről, a koncert 1909. október 29-i, berlini előadása alkalmával. Neki köszönhető, hogy a muzsikuskörök a modern hegedűirodalom remekei közé sorolta be Sibelius versenyművét. Berlin 1933 előtt Európa elsőszámú zenei központja volt, és utána vette át ezt a szerepet London.

De jelentős hatással volt Sibeliusra egy másik magyar hegedűs is, akiről manapság alig esik szó, pedig a magyar hegedűiskola jelentős alakjai között kell számon tartanunk.

Csillag Ármin

Csillag Ármin (Stern Herman) 1852-ben született Veszprémben (a születési adatot Waldbauer Imre tanulmányából vettük, lásd „A magyar muzsika hőskora és jelene történelmi képekben” c. kiadványt, 1944., 96. l.)

Nevét először a Pest-budai Hangászegyleti Zenede évkönyvei említik, ahol már Csillag Ármin néven szerepel. Báró Rothchild Sámuel ajánló részvényes támogatásával került az intézménybe. 1863-ban Huber Károlyhoz (Hubay Jenő édesapjához) járt 2. osztályba, 1864-ben pedig a szintén veszprémi születésű Ridley-Kohne Dávidhoz, 3. osztályba. Mind a két évben nyilvános dicséretben részesült. Ezt követően a bécsi konzervatóriumban folytatta tanulmányait, a pesti születésű Grün Jakabnál és Joseph Hellmesbergernél (Waldbauer szerint Böhm Józsefnél is). Utána lett a bécsi udvari opera zenekarának tagja, majd Baden-Badenban, Düsseldorfban, Hamburgban és Rotterdamban volt koncertmester (1877-ben már Rotterdamban volt, ahol hosszabb ideig működött). 1887-ben lett konzervatóriumi professzor Helsinkiben. Részt vett Sibelius több fiatalkori művének bemutatásában, és a fiatal finn zeneszerzőt a kvartettezésbe is bevonta.

Csillag Ármin művészi pályafutását az alábbi adatok segítségével követhetjük nyomon:

1872. március 4-én volt koncertje Pesten, a Zenekedvelők Egyletének szervezésében, amelyről a Pesti Napló 50. száma közölt kritikát.

1882. május 13-án Csillag Herman rotterdami koncertmester Rotterdamban,

Sarah Benedicttel lépett fel, ahol Anton Rubinstein hegedű-zongoraszonátáját, valamint Schubert „Rondeau Brillant” című művét játszotta, utóbbit F. Gernsheim professzor kísérte zongorán.

1887. szeptember 24-én Csillag kvartettje Helsinkiben Schubert F-dúr vonósnyegyését adta elő.

1887. október 10-én Beethoven a-moll hegedűszonátáját és Vieuxtemps „Ballada és polonéz” című darabját játszotta Helsinkiben.

1887. november 5-én Helsinkiben, az egyetem aulájában Mendelssohn c-moll triója hangzott el, amelynek előadásában Csillag, Wilhelm Renck csellóművész és Agathe Backer-Grondahl zongoraművész működött közre.

1887. november 7-én Csillag vonósnyegyese lépett fel Helsinkiben. A kvartettben a II. hegedűt Jan Sibelius játszotta.

1887. december 14-én Hrimaly csellistával és két másik művésszel Volkmann Róbert g-moll (Op. 14) kvartettjét adta elő.

1889. április 13-án Sibelius A-dúr szvitjét Csillag Herman, Karl Fredrik Wasenius és Wilhelm Renck mutatta be. Ez a mű még akkor keletkezett, amikor Sibelius Martin Wegeliusnál tanult zeneszerzést.

1889. május 29-én mutatták be Sibelius a-moll vonósnyegyését (Csillag-Wilhelm Santé-Wasenius-Renck összeállításban). A tanév végén Csillag hazatért Magyarországra.

1889. szeptember 10-től a Váczi-körút 16. szám alatt működő „Magyar Zeneiskola” tanára lett Budapesten, ahol előkészítő osztályban, hat rendes osztályban és három felsőbb kiművelési osztályban folyt a zeneoktatás, az

utóbbi osztályokban párhuzamosan a pedagógiai képzéssel. Az intézmény nagy súlyt helyezett a hazai zeneszerzők magyar műveinek előadására. Olyan tanárai voltak az intézménynek, mint Id. Ábrányi Kornél, Csillag Ármin, Erkel Gyula, Káldy Gyula és Bartalus István.

1890. február 21-én Csillag a zeneiskola által rendezett hangversenyen Késmárky Árpád „Magyar vonósnyegyese” és „Magyar kettős” című műveinek előadásában működött közre.

1890. április 13-án választmányi tagként vett részt az egyesület évi rendes közgyűlésén.

1891. február 15-én Csillag Ármin növendékei is szerepeltek a zeneiskola hangversenyén (lásd a Zenelapban megjelent, korabeli tudósításokat).

Hegedűtanulmányairól Sibelius a következőket mesélte életrajzírójának, Karl Ekmannek:

„Tizenhat éves koromtól tíz éven át gyakorlatilag reggeltől estig hegedültem.

A kemény realitáshoz való visszatérést jelentette az a nap, amikor végül beláttam, túl későn kezdtem neki a hangszeratanulásnak ahhoz, hogy virtuóz hegedűs legyek.”

Miközben Sibelius 1885-től a konzervatóriumban tanult hegedülni Mitroyan Vasziljevnel, Martin Wegeliushoz járt zeneszerzésre. 1887-től már a konzervatórium harmadik osztályába járt, amikor új hegedűtanára lett: Csillag Herman, aki „kopasz fejével, tüzes temperamentumával, briliáns technikájával és eltűzött portamentójátékával még Busoni, a kiváló olasz zongorista

PHILHARMONISCHE GESELLSCHAFT IN HAMBURG

Montag, den 7. Oktober 1929, abends 8 Uhr
Musikhalle, großer Saal

ERSTES PHILHARMONISCHES KONZERT

LEITUNG:
DR. KARL MUCK

SOLIST: **FRANZ VON VECSEY**

VORTRAGSFOLGE:

ERNEST BLOCH: *Concerto grosso für Streichorchester und oblig. Klavier*
(1880) Präludium (Allegro energico e pesante) (zum ersten Male)
Trauerweise (Andante moderato)
Pastorale und ländlicher Tanz (Assai lento)
Fuge (Allegro) Klavier: *Dore Giesenregen*

JOH. SEB. BACH: *Konzert für Violine E-dur*
(1685–1750) Allegro
Adagio
Allegro assai Cembalo: *Dore Giesenregen*

JEAN SIBELIUS: *Violinkonzert d-moll, op. 47 (Danse macabre)*
(1865) Allegro moderato
Adagio di molto
Allegro, ma non tanto

JOHANNES BRAHMS: *Variationen über ein Thema von Jos. Haydn, op. 56a*
(1835–1897) Andante, Poco piu animato, Piu vivace, Con moto,
Andante con moto, Vivace, Vivace, Grazioso, Presto
non troppo, Finale – Andante.

KONZERT-FLÜGEL **STEINWAY & SONS**
AUS DEM MAGAZIN JUNGFERNSTIEG 34

WÄHREND DER VORTRÄGE BLEIBEN DIE SAALTÜREN GESCHLOSSEN

KONZERT-DIREKTION JOH. AUG. BÖHME, HAMBURG, ALTERWALL 44

Das Einnehmen anderer Plätze, als die Eintrittskarten ausweisen, ist strengstens verboten!
Wenden!

A Sibelius-hegedűverseny hamburgi előadásának műsorlapja

goraművész érdeklődését is felkeltette (Busoni 1888-ban lett a konzervatórium professzora). Sibelius ekkor írta nagybátyjának:

„Intézetünk új professzorai csodálatosak. Mindannyian virtuózok. Csillag elsőrangú hegedűs és kiváló professzor. Eddig egy alkalommal, tegnap lépett fel, egy Schumann-trióban. Igen biztos technikája van, és kristálytisztán hegedül. Mostanában mindig Mendelssohn hegedűversenyét és Rode etűdjét játszom neki. Rendkívül tisztelem. Már idős ember (nyilván kopaszsága miatt tartotta idősnek). Hamarosan elkezdem tanulni Beethoven F-dúr románcát.”

Sibelius zeneszerzés tanulmányait 1889–90-ben Berlinben, 1890–91-ben pedig Bécs-

ben folytatta, ahol többek között Goldmark Károlynál is tanult, aki korábban Böhm József hegedűs növendéke volt.

A tanárváltás jó hatással volt Sibelius hegedűjátékára. A konzervatórium kvartettjének II. hegedűse lett, és aktívan vett részt az iskolai zenekar munkájában. Amikor 1888 májusában Rode hegedűversenyét adta elő, a koncertről beszámoló Richard Faltin, az iskolai zenekar karmestere már sokkal kevesebb fenntartással írt róla a helyi újságban, mint korábban:

„Sibelius úr igen örömteli módon fejlődött ebben az évben. Hangja sokkal teltebb lett, játéka sokkal biztosabbnak és higgadtabbnak tűnik. Tiszteletet érdemel, ahogy úrrá lett a

versenymű által támasztott technikai követelményeken.”

De hegedűsként ennél nem is jutott tovább. Lassan mindenki előtt nyilvánvaló lett, hogy zeneszerzőként ígéretesebb jövő vár rá. Igaz, hogy soha nem tanulta meg tökéletesen a Beethoven- és a Brahms-koncertet, viszont évek múlva egy új hegedűversenyt ajándékozott a világnak, és a hegedűsök repertoárjára került „Nocturne” és „Valse triste” című darabja is.

Vecsey és Sibelius

Vecsey Ferenc 1909. október 29-én Berlinben, a Beethoven teremben, a Berliini Filharmonikusokkal adta elő először Sibelius d-moll hegedűversenyét, Ernest Kunwald vezényletével. Egészen haláláig, rendszeresen játszott a versenyművet, bár nem volt könnyű leküzdenie az impresszáriók és a karmesterek idegenkedését. „Sok hang és kevés zenei tartalom” – először még ez volt a versenyműről a berlini General Anzeiger tudósítójának véleménye. Vecsey előadását azonban a közönség nagy ovációval fogadta.

Sibelius 1909. november 3-án kelt levelében mondott köszönetet a berlini előadásért:

„Mélyen tisztelt Uram,
Szívből köszönöm Önnek, hogy volt szíves eljátszani a hegedűversenymet. Gratulálok a sikeres előadásért. Tisztelt uram, lenne-e ideje és kedve előadni a koncertet itt Helsinkiben? A „Szimfonikus koncerteket” Kajanus úr vezényli. Ebben az esetben volna szíves tudatni, ki az Ön impresszáriója?

Kiváló nagyrabecsüléssel és hálával
Jean Sibelius”

A Neues Wiener Journal 1910. november 25-én adta hírül, hogy „Vecsey Bécsben mutatta be a neki ajánlott Sibelius d-moll koncertet.”

Még ha hézagosan is, megpróbáltunk összeállítani egy listát, mikor adta elő Vecsey a Sibelius-hegedűversenyt, ugyanis a versenymű történetét illetően igen sokat mondtak ezek az adatok.

1911 január elején Vecsey a hegedűversenyt a Berliini Filharmonikusok III. bérleti koncertjén játszotta, Nikisch Artúr vezényletével.

1911. február 8 – Stockholm

1911. március 3. – Milano (Conservatorio)
 1911. november 18. – Budapest, Zeneakadémia nagyterme (Dienzl Oszkár zongorakíséretével)
 1912. november 22 – Stockholm
 1913. március 1. – Firenze

1914. február 16-án édesapja, Vecsey Lajos ezt írta Berlinből régi barátjának, Hubay Jenőnek:

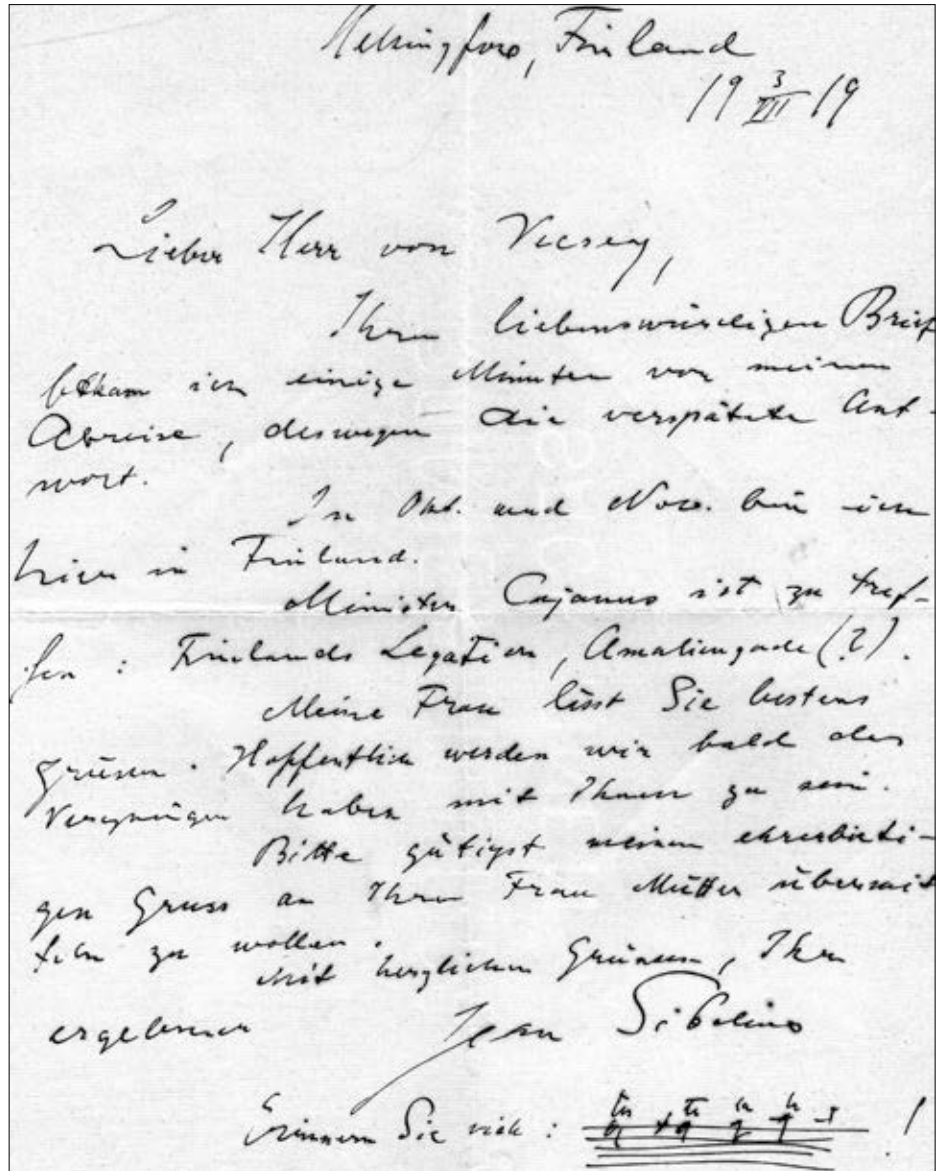
„Nemrégiben egy estére együtt voltak nálunk Kössler és Sibelius. Ez utóbbi igen érdekes és kedves szimpatikus úri ember, egy a kevesek közül.”

Hubay Jenő 1914. március 20-án többek között ezt válaszolta Vecsey Lajosnak: „E hó 27-én lesz a hegedű és zongora művészépző zenekari hangverseny. Linz Márta fogja Beethoven versenyművét s Pollermann Aranka Sibelius Frenkinék ajánlt concertjét előadni. A műsort majd beküldöm neked. Légy szíves azt átadni Sibeliusnak; talán érdekli őt, hogy itt a zeneakadémiában bemutatjuk érdekes művét. Érdekes nagyon – főképpen ritmikailag; de van benne melegség is, főképpen a 2-ik tételben. Pollermann Aranka nagyon ügyesen adja elő a művet.”

1917. április 2. – Budapest, Vigadó (a Filharmóniai Társaság zenekarával, Kerner István vezényletével).

A Vigadóban elhangzott előadást követően a Budapesti Hírlap kritikusa kissé fanyalgóva írt a Sibelius-koncertről:

„A tizedik filharmóniai hangversenyt a Vigadóteremben rendezték, a filharmonikusok régi működése színhelyén. Tulajdonképpen Vecsey Ferenc hangversenye volt ez, ahol a filharmonikusok csak a kísérőzenekar szerepét vállalták. Vecsey régi műsorából előadta Beethoven D-dúr hegedűversenyét, Csajkovszkij Serenade mélancolique-ját és Hubay harmadik koncertje Scherzo-tételét. Ezek többszörös ismétlései korábbi szereplések idejéből. De bemutatta a finn Sibelius d-moll koncertjét is, ez újdonság volt. A mű sokkal gyengébb alkotás a finn komponista eddig nálunk ismert szerzeményeinél. Dagályos és szenvelgő a melódia vezetése, unalmas és érdektelen a hangulata, a konstrukciója is ingadozó. A hegedű szerepe azonban eléggé hálás, és érthető, ha Vecsey az agyoncsépeelt hegedűdarabok közt már valami újat is akart játszani és tekintete a koncertáló hangszer előnyös beállítása révén éppen ezen akadt meg. De valószínű, hogy ha valami újat keresett, úgy jobbat, érdekesebbet is találhatott volna...”

Levél Jean Sibeliusától, Helsingfors, Finland Vecsey Ferencnek, Koppenhága, Trondhjemsgade 11.

„Helsinki, Finnország
 1919. július 3.

Kedves Vecsey úr,
 Szeretettel méltó levelét néhány perccel elutazásom előtt kaptam meg, ezért a késedelmes válasz. Októberben és novemberben itt vagyok Finnországban.

Cajanus miniszter található: Finnország képviselője, Amalienborg. Feleségem a legszívélyesebb üdvözlétet küldi Önnek. Remélhetőleg hamarosan abban a szerencsében lesz részünk, hogy Önökkel együtt lehetünk. Kérem legyen olyan jó édesanyjának átadni tiszteletteljes üdvözlömetet.

Szívélyes üdvözléssel,
 az Ön odaadó Jean Sibeliusa.

Kérem, emlékezzék rá! (itt rövid kottarészlet következik: két negyed hang után feszes szinkópával, minden hang trillával ékesítve).

1919. december 21. – Berlin (a Filharmonikusok III. bérleti hangversenye)

1921. október 5. – Berlin (a Berlini Filharmonikusokkal, Walter Meyer-Radon vezényletével).

1922. január 5. és 7. – Cleveland (Masonic Hall) Vecsey a hegedűversenyt a Cleveland Symphony Orchestra-val, Nikolai Sokoloff vezényletével játszotta.

1922. február 3. – Philadelphia, Academy of Music (Leopold Stokowski vezényletével)

1922. február 22. körül – Minneapolis

1922. április 26. – Róma, Augusteo (Walter Meyer-Radon vezényletével)

1924. október 19. – Kaiserslautern

MUSICAL AMERICA February 26, 1921

THIRTY APPEARANCES ONLY
November, 1921 to February, 1922

VECSEY

“The Violinist of Violinists”

“The scenes at both Vecsey’s concerts would have made any American manager, including the late-lamented Barnum, envious. The mob filled the hall to overflowing. It went wilder and wilder as the concert proceeded, and instead of waiting until the end before storming the podium to beg for encores, started a frontal attack before the last number, blocking all the aisles and making it physically impossible for well-behaved people to leave their seats until the last encore was given and the lights turned out. Such shouting, such demon-like behavior I have never witnessed, even in Germany, where people insist on getting more than their money’s worth; and inquiry reveals that *Vecsey is actually the biggest drawing card—barring nobody, tenors and sopranos included—in Europe.*”

From a *Musical Courier’s* Berlin Correspondent, Jan. 6, 1921

Vecsey Ferencnek „a hegedűsök hegedűsének”, 1921 novembere és 1922 februárja között megrendezésre kerülő 30 koncertjét beharangozó tudósítás, a *Musical America* 1921. február 26-i számában

1924. október 27. – Nürnberg (Walter Meyer-Radon vezényletével.)
1924. november 7. – Hamburg
1924. november 14. – Danzig
1924. november 16. – Königsberg
1927. február 18. – Drezda (Fritz Busch vezényletével)

1927. szeptember 7-én a berlini koncertiroda (Musikwolff) arról tájékoztatja Vecseyt, hogy Furtwängler kéri: 1928 márciusában másik koncertet kellene játszania, mert a Sibelius-hegedűverseny tavaly előtt már előadásra került. Vecsey 1828. február 19-én Milánóban, a Scala-ban lép fel Bach E-dúr és Sibelius d-moll koncertjével, Ettore Panizza vezényletével. Március 16-án érkezik Berlinbe, ahol március 19-én a Sibelius-hegedűversenyt adja elő a Filharmonikusokkal.

Vecseynek a berlini Wolff und Sachs koncertirodával folytatott levelezéséből és távirataiból megtudjuk, hogy Wilhelm Furtwängler, a hangverseny dirigense igyekezett „nyomást gyakorolni” Vecseyre, hogy ne

Sibelius versenyművét tüzze műsorra a Berlini Filharmonikusokkal. Azonban Vecsey mindvégig igen udvariasan de következetesen ragaszkodott – mint már annyiszor – ennek az újnak számító hegedűversenynek a műsorra tűzéséhez, ezért érdemei elévülhetetlenek.

Szeptember 15-én azt írta a koncertirodának: úgy vállalta a közreműködést a Filharmonikusok IX. bérleti hangversenyén, hogy a Sibelius-t fogja játszani, amint már előző táviratában hangsúlyozta.

„Hosszú évek óta először vállalom közreműködést Berlinben zenekari koncerten, mivel örülök annak, hogy nagyra becsült kollégámmal, Furtwänglerrel együtt muzsikálhatok. Ezért arra kérem őt, kivételesen tekintsen el kérésétől a programot illetően, és az általam kívánt Sibelius koncertet adjuk elő 1928. március 19-én.”

1928. január 29. – Frankfurt (itt ekkor hangzott el a versenymű először, Clemens Krauss vezényletével).

1928. február 18. – Milano, Scala (Ettore Panizza vezényletével)
1929. március 3. – Malmö (Walter Meyer-Radon vezényletével)
1929. június 10. – Buenos Aires
1929. október 7. – Hamburg (Karl Muck vezényletével)
1930. október 22. – Wien (a Wiener Konzertverein I. hangversenyén)
1932 szeptember közepén – Ancona
1932. november 23. – Stockholm (Adolf Wiklund vezényletével)
1932. december 2. – Oslo
1932. december 9. – Koppenhága (a koppenhágai rádió zenekarát Hans Weisbach vezényelte)
1933. március 4. – Firenze
1933. április 9. – Róma, Augusteo (Bernardino Molinari vezényletével)
1933. április 27-én írja Rómából a Dahl-koncertirodának, hogy vegye kezébe a norvégiai koncertek szervezését. Szívesen eljátszaná a Sibelius-t Oslóban zenekarral, de játszana vidéken is. *„Mély érzelmek fűznek ehhez a gyönyörű országhoz”* – írja.

Vecsey Ferenc édesapjával, Vecsey Lajossal (1910)

1933. június 17-én Velencéből írja az Eckerman-koncertirodának, hogy a tél folyamán szívesen adna egy-két koncertet Göteborgban, és a zenekari koncerten a Sibelius-t játszaná.

1933. június 3. – Macerata

1934. november 9. – Königsberg
(vezényelt Georg Schnéevoigt)

Sibelius hegedűversenyét Karl Halir mutat-ta be 1905-ben Berlinben, de a versenymű csak azt követően vált népszerűvé, miután Vecsey 1909. október 29-én, Berlinben elő-adta. Az általunk kigyűjtött listából is kitűnik, hogy 1922-ben az Egyesült Államok-ban is többször eljátszotta.

Mielőtt elolvasnánk, mit írtak a philadelphiai újságok Vecsey 1922. február 3-i fel-lépéséről – amikor Leopold Stokowski ve-zényletével adta elő –, előbb olvassunk bele a Clifton Joseph Furness által készített in-terjúba, amely az Evanston Illinois News 1921. november 16-i számában jelent meg, és Vecsey művészetről vallott felfogására világít rá: „Kell, hogy legyen bennünk idea-lizmus – idealizmus nélkül igazi művészet nem lehetséges”.

Ez a hegedűjáték elismert, ünnepelt művé-szének, Vecsey Ferenc felfogásának az alap-hangja, aki november 17-én lép fel Evans-tonban. Ellenállhatatlan az a lelkesedés és őszinteség, amivel idealizmusról vallott felfo-gása mellett lánzsát tör.” Nem azért jöttem Amerikába, hogy ebből pénzt csináljak – én muzsikálni jöttem! Még magukban a művé-szekben sincs elég idealizmus. A népszerűség kedvéért túl gyakran hajlandók részt venni

egészen középszerű produkciókban. Ha pedig egy művészen nem találunk idealizmust, hogyan lehet ezt elvárni a közönségtől? Az ideális művészi munka a művész és a közön-ség közös alkotómunkája, amihez legalábbis a közönség egy részének aktív közreműködése kell. És tudom, az amerikai közönségben megtalálom ezt az együttműködésre törekvést New Yorkban, Bostonban és Chicagóban, amint szólóestjeimen már érzékelttem. Ha nem hinnék abban, hogy az amerikaiak lel-kesen fogadják az üzenetet, amit próbálok közvetíteni feléjük, akkor egy percig sem ma-radnék itt, és még kevésbé jönnék el ismét, miként tervezem...”

Következzék most egy részlet Linton Mar-tin tudósításából, amely Philadelphiában, a „The North American” 1922. február 4-i (szombat) számában jelent meg:

„Elsőrangú hegedűst hallottunk tegnap dél-után az Akadémián, a Philadelphia Orchest-ra koncertjén. A magyar Vecsey Ferenc lépett fel szólistaként, aki a rendkívül nehéz Sibelius hegedűversenyt játszotta, akinek a zene-szerző a versenyművet ajánlotta... A szinte leküzdhetetlen nehézségeket támasztó Sibe-lius-koncert csupán gyerekjátéknak tűnt Vec-sey számára, legalábbis tegnap mi így láttuk. Szinte minden technikai követelmény megta-lálható ebben a műben, amely mindvégig tö-kéletes művészi előadásban hangzott el. A mű tolmácsolása technikai szempontból különö-sen a szélesen ívelő, erőteljesen és tisztán zengő hegedűhang tekintetében volt igen figyelemre méltó. Ez az a minőség, amiben ő elkülönül az ügyes, technikás hegedűsök seregétől, akik-nél az intellektuális és technikai oldal nincs egyensúlyban. Vecsey ebben Kreislerre emlé-keztet...”

A philadelphiai koncertről a Public Ledger című lap tudósítója február 4-én így írt:

A Philadelphia Orchestra tegnap délutáni, Akadémián adott koncertjén a magyar hege-dűs, Vecsey Ferenc volt a szólista. Ez a fiatal-ember (aki még nincs egészen 29 éves) az első philadelphiai koncert alkalmával kétségtelen-ül minden idők legelső, legkiválóbb hegedű-sei közé sorolta be magát. Sibelius hegedűver-senyét tűzte műsorára, amit a zeneszerző neki ajánlott. Néhány évvel ezelőtt ezzel a mű-vel lépett Thaddeus Rich koncertmester az it-teni közönség elé. Olyan ez a mű, amelyben az intellektuális tartalom rendkívüli techni-kai nehézségekkel keveredik. Ami népszerűsé-gének közvetlen vonzerejét illeti, kevésbé ha-tásos más versenyműveknél. Ezért is nem

váltott ki a közönségből olyan óriási elragad-tatást Vecsey, mint amilyenre például Mischa Elmannal kapcsolatban emlékszünk, aki Csajkovszkij hegedűversenyét adta elő. De mindezek ellenére Vecsey átlagon felüli hege-dűs, aki kiválik a többiek közül ragyogó já-tékával. Sportnyelven szólva minden tud. Hangja olyan zengő, amilyenre egyáltalán képes ez a kis hangszer. Hegedűjét egyszerűen, méltóságteljesen szólaltatta meg, játékában modorosságot legfeljebb csak festői kifejezés-módjában éreztünk. Ilyen volt az a gesztusa is, amikor egy futam végén vonóját nagy ív-ben emelte felfelé, majd szabványához ha-sonlóan lendítette lefelé. Mielőtt pódiumra lépett, a közönség percekig találgatta, milyen zavaró esemény történhetett. Aztán megjelent a lelkiismeretes kottatáros, Harry Wiegand, és Rich koncertmesterrel kezdett tanácskozni. Az utóbbi kiment, és az elszakadt E-húr helyett segített feltenni egy másikat. Komoly próbatétel egy ördögien nehéz versenyművel ilyen kritikus közönség elé lépni egy vadonat-új E-húrral, amely a feszültségtől elhangoló-dik. De Vecsey derekasan állta a próbát. A tőle megszokott, zengő hangon hegedült. He-gedűje a lassú tételben, a G-húr magas fekvé-seiben, a vonó teljes hosszát kitöltve, gömbö-lyű teltséggel, tisztán szólalt meg. Olyan szép volt ez a hang, amilyenre csak képes egy hege-dű... A szólista minden tekintetben élvezte Dr Stokowski szimpátiáját, és a zenekar tag-jainak támogató együttműködését.”

A Philadelphia Record tudósítása február 4-én az alábbi címmel jelent meg: „A Sibe-lius hegedűverseny nagy ovációval fogadott philadelphiai bemutatója”

„Hogy a hegedűs világ egyik kimagasló szemé-lyisége jelent meg nálunk, erre az Academy of Music közönsége tegnap délután döbbsent rá, a magyar hegedűs, Vecsey Ferenc fellépésekor. A rendkívül nehéz, de szép Sibelius d-moll hegedűversenyt játszotta. Vecsey az évad egyik szenzációjának bizonyult, és nagy ovációban részesült, és ez főleg a közönség számára ismeretlen versenymű bemutatásának szólt. A ze-nekari muzsikusok valósággal versengtek a közönséggel, hogy kifejezzék hódolatukat a tehetséggel megáldott művész iránt, akinek sokszor kellett visszajönnie a pódiumra, mire a taps végre alább hagyott. Vecsey játékának rendkívüli szépsége – eltekintve most techni-kai felkészültségétől, és telten, szépen zengő hegedűhangjától – tökéletes hangszeres tudás-ra és érett muzsikusra vall. Tehetsége a gya-korlás és a tapasztalatszerzés során érlelődött olyanná, hogy ma benne a tökéletes művészt lássuk. Temperamentuma igen ösztönzőleg

hat, nagyszerű az előadói stílusa és tökéletes a technikája. A legtöbb hegedűs számára Sibelius-hegedűverseny technikai nehézségei és főleg ritmikája jelentik a fő akadályt, de nem úgy Vecseynek, akinek a szerző a művet ajánlotta.”

Következzék most Wilbur W. Judd kritikájának egy részlete, amelyben arról az 1922. február 22-én (?) Minneapolisban megrendezett koncertről számol be, amikor Vecsey a Sibelius-hegedűversenyt játszotta (The Saint Paul Pioneer Press, 1922. február 24.)

„A szuperlatívuszok veszélyesek. Hányszor kibeszéltem már Heifetzet, Kreisler-t és a többi-eket! A túllícitálás miatt veszélyesek. De most mégis újra meg kell próbálnunk a szuperlatívuszok használatával. Hogy Vecseynek egészen egyéni hegedűhangja van, erre nem kell külön rámutatni. Úgy tűnik, rendelkezik Heifetz összes eszményi jellemvonásával – és még ennél sokkal többel is: játéka megindítóbb, emberibb. Heifetz pompás görög szobor képében magasodik elénk, és hűvös bámulattal vagy elragadtatással gyönyörködünk benne, temperamentumunktól függően. Vecseynek – miközben szépen építkezik – több a mondanivalója: játékában tűz, költészet és látónoki képesség tükröződik. Egy szóval, ő inkább Kreislerhez áll közel.”

Az idézett amerikai kritikák ismeretében mindenesetre tárgyilagosabb véleményt alkothatunk arról, amit Sibelius-versenyművel kapcsolatban, Herbert R. Axelrod ír, „Heifetz” című könyvében (1976 és 1981, Paganiniana Publications, 89. l.). Nagy kár, hogy Vecsey emlékét még mindig nem ápolják úgy hazájában, mint Heifetzét Amerikában, pedig a muzsikusi világ szívesen venné, ha több valós információval rendelkezne erről a nagy magyar hegedűsről.

„A Sibelius d-moll-koncert (1935: Londoni Filharmonikusok, Beecham vezényletével, és 1951: Chicago Symphony, RCA) megszerzése Heifetz számára sokáig csak egy lehetőség volt a sok közül, de aztán főleg neki köszönhető, hogy a versenymű 1935 után olyan nagy népszerűsége tette szert. Több más kiemelkedő hegedűs szerzett kimagasló érdemeket a mű előadása során, de egyikük játékában sem tükröződött a sarkcsillagnak az a hűvös, foszforeszkáló fénye, és a finnek lelkének rideg keménysége, amivel versenyre kelhetett volna Heifetzzel.”

Heifetz 1936. december 4-én adta elő először a Sibelius-koncertet New Yorkban, a

A kép 1921. október 31-én készült New Yorkban, Vecsey amerikai turnéjának első hangversenye előtt. Balról jobbra látható: Walter Meyer-Radon, Vecsey Ferenc, Christian Sinding norvég zeneszerző, Harold Bauer zongoraművész és Joseph Stransky a New Yorki Filharmonikusok karmestere

Carnegie Hallban, a New Yorki Filharmonikusokkal, John Barbirolli vezényletével. A hangversenyről tudósító Olin Downes ezt írta:

„...Ez a versenymű sokáig nem került az öt megillető helyre Heifetznél, de lassan ennek is elérkezett az ideje. Mivel Heifetz a repertoárjára vette, a versenymű még ismertebbé válik majd, ezért itt egy ünnepelt muzsikusi hírnévénél többről van szó. A közönség páratlanul briliáns és lendületes előadásnak tapsolhatott. De ünnepelték a muzsikát is. Rendkívül meghatotta őket a belőle áradó erő, az inspiráció bősége, a legendák földjének szelleme, a vad és zord természet harmóniai és nagyszerűsége...”

Lawrence Gilman a koncertről többek között ezt írta:

„Heifetz Sibelius koncertjét tűzte műsorára, amely technikailag olyan nehéz, nagy figyelmet követelő mű, ami nem áll arányban a mű zenei értékével. Valóban „hibetetlenül nehéz”-nek tartják. De Heifetz most is olimposzi közönnyel és nyugalommal játszott, ahogy többi hangversenyén szokott.” (Axelrod i.m. 300–304. l.)

Vecsey Ferenc 42 évesen, 1935. április 5-én, egy operációt követően hunyt el Rómában. Heifetz a következő évben lépett először a

nyilvánosság elé a Sibelius-hegedűversenyyel. Vecsey első alkalommal 1909. október 29-én játszotta Berlinben a Filharmonikusokkal, Ernest Kunwald vezényletével, utoljára pedig röviddel halála előtt, 1934 november 9-én, Königsbergben. A dirigens ekkor Georg Schnéevoigt volt.

A Sibelius-koncert 1909-es, berlini előadásával kapcsolatban végül hadd idézzük László Ákos berlini tudósítónk sorait, aki ezt írta a Zenelap 1909. december 20-i számában:

„A finn zeneszerző eme kompozíciójával eddig senki sem tudott Berlinben boldogulni. Kitűnő, elismert virtuózok próbálkoztak meg vele a nyilvánosság előtt, anélkül, hogy sikerült volna úgy a laikus közönséget, mint a képzett zenészt meggyőzniük a szerzemény relatív értékéről, és a hegedűszólam kedvező hatásáról, olyannyira, hogy a mű ad acta tetetett. Sibelius nagy halála van fiatal hazánkfiának lekötelve. Neki köszönheti, hogy a német zenevilág e koncertjét egy csapásra a modern hegedűirodalom remekei közé sorolja be. A berlini és a számottevő vidéki lapok zene-referensei megváltoztatták véleményeiket Sibelius hegedűversenyéről, amennyiben bevallják, hogy a mű értékét és az abban rejlő szépségeket egyedül Vecsey tárta eléjük...”

Rakos Miklós